

KAISA BELTRAN
JOHANNA ERJONSALO

KATKERAT PUUTARHAT

Euroopan riistettyjen
siirtotyöläisten tarina

Atena

Teoksen kirjoittamista ovat tukeneet Alfred Kordelinin säätiö,
Suomen tietokirjailijat ry ja Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta.

Teoksen kuvaamista ovat tukeneet Journalistisen kulttuurin edistämissäätiön
Lehtikuvaajarahasto, Kansan Sivistysrahasto ja Tiedonjulkistamisen neuvottelu-
kunta.

© Kaisa Beltran, Johanna Erjonsalo ja Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava

Kartta: Ari Suramo
Ulkoasu: Ville Lähtenmäki

Atena
Jyväskylä
atena.fi

ISBN 978-951-1-47591-0

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

SISÄLLYS

Johdanto	7
----------	---

OSA 1: MAATALOUS JA SIIRTOLAISET

Saidou eli kuin orja	17
Kurkistus kasvihuoneeseen	37
Maatalousmafia	51
Kohti Almerían muovimerta	65

OSA 2: SLUMMIT MAATILOJEN KYLJISSÄ

Huelvan punainen kulta	83
Seydou, slummin aktivisti	105
Hökkelikylien lapset	119
Baari, bordelli ja moskeija	131
Daiana, slummin kuningatar	145
Mercy, maataloustyöntekijä ja prostituoitu	161

OSA 3: MARJATARHOJEN NAISET

Souad, seksuaalisen ahdistelun uhri	173
Matkalla Marokkoon	197
Marjarahoilta rakennettu hyvinvointi on haurasta	209
Smahian työsuhteen tyyli loppu	225

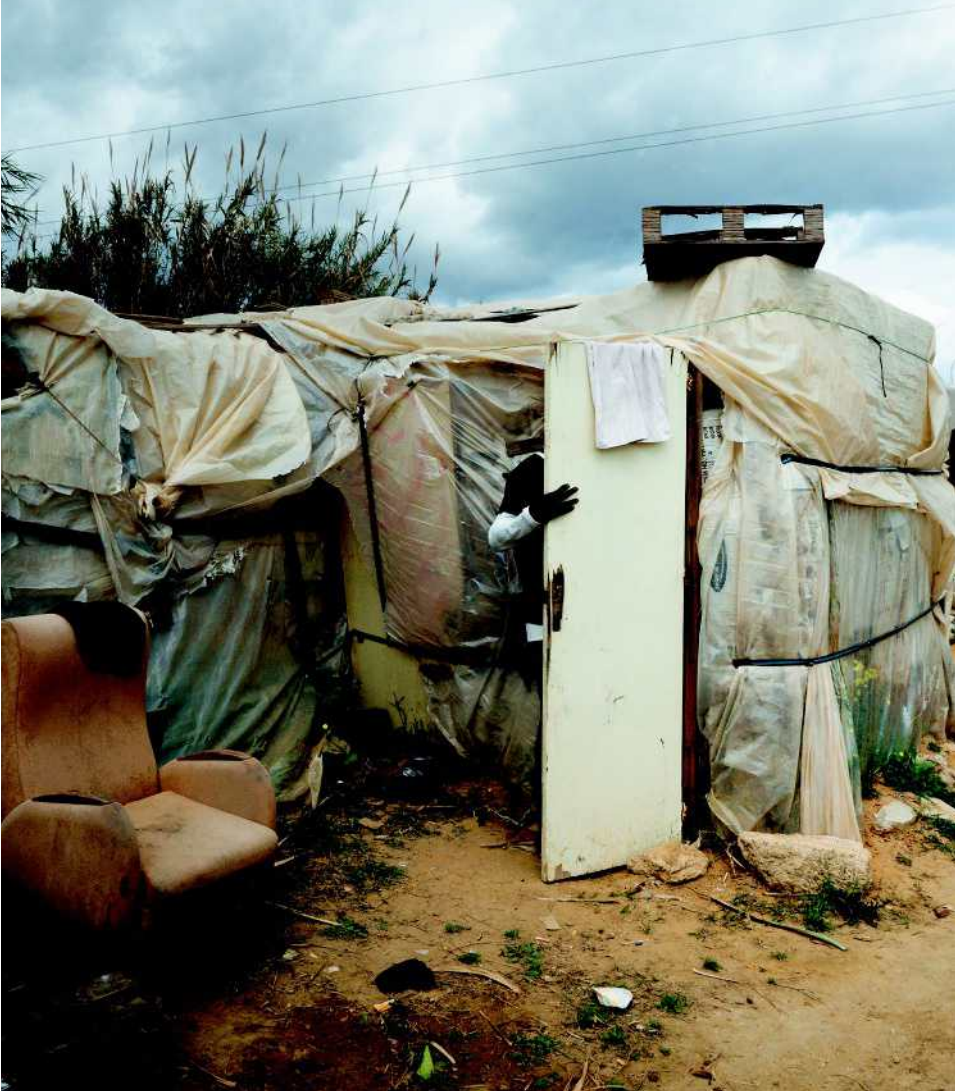
LOPUKSI

Espanja on myös Suomen ruokapankki	239
Siirtotyöläisten tilanne nyt	251
Näin syntyi <i>Katkerat puutarhat</i>	257

KIITOKSET	260
-----------	-----

VIITTEET	262
----------	-----

Lepen jalkapallokentän slummin asukas maatalousjätteestä rakennetussa hökkelissään. Marjasesongin läheystessä pikkukaupunki Lepen slummeissa asuu tuhat siirtotyöläistä. Yhdessä hökkelissä majoittuu jopa seitsemän henkilöä.

JOHDANTO

Varhain keväällä alkaa suomalaisten supermarketien hyllyille ilmestyä espanjalaisia marjoja. Suuria ja makeita pensasmustikoita, valtavia suippopäisiä mansikoita ja mehukkaita vadelmia Huelvan kasvutunneleista. Ympäri vuoden minunkin ostoskärryyäni päätyy almeríalaista kesäkurpitsaa, vesimelonia ja munakoisoa. S-ryhmän myyntidatan mukaan kuluttajien ostoskorin sisällöstä 15 prosenttia on hedelmiä ja vihanneksia.¹ Espanja on Suomen toiseksi merkittävin vihannesten ja merkittävin hedelmien sekä marjojen tuoja², ja todennäköisesti kannammekin joka kauppareissulta kotiin palan Espanjaa. Usein tuo pala tulee maan tärkeimmiltä tuotantoalueilta, Huelvasta ja Almeríasta.

Samaan aikaan tuhannet paperittomat siirtolaiset raatavat yli 40 asteen kuumuudessa ilman työsopimusta. Siirtotyöläisten palkka ei riitä kunnolliseen asuntoon, joten he elävät maatalojen kylkiin kasvaneissa slummeissa. Maataloudessa työskentelevien siirtolaisnaisten asema on vielä miehiäkin huonompi. Pääasiassa Marokosta ja Romaniasta tulevat naiset kokevat seksuaalista hyväksikäyttöä, häirintää ja painostusta.

Katkerat puutarhat kertoo Välimeren alueen maataloustuotannossa työskentelevistä siirtolaisista, heidän epäinhimillisistä olosuhteistaan ja niitä ylläpitävistä rakenteista. Keskityn Andalusiaan, joka on suomalaisille se tutuin osa Espanjaa – siirtotyöläisten olosuhteet ovat siellä myös kaikkein pahimmat.

Tutustuin ensimmäisen kerran siirtotyöläisten kohtaloihin kirjoittaessani esikoiskirjaani *Kadonneet tytöt – Aurinkoranni-*

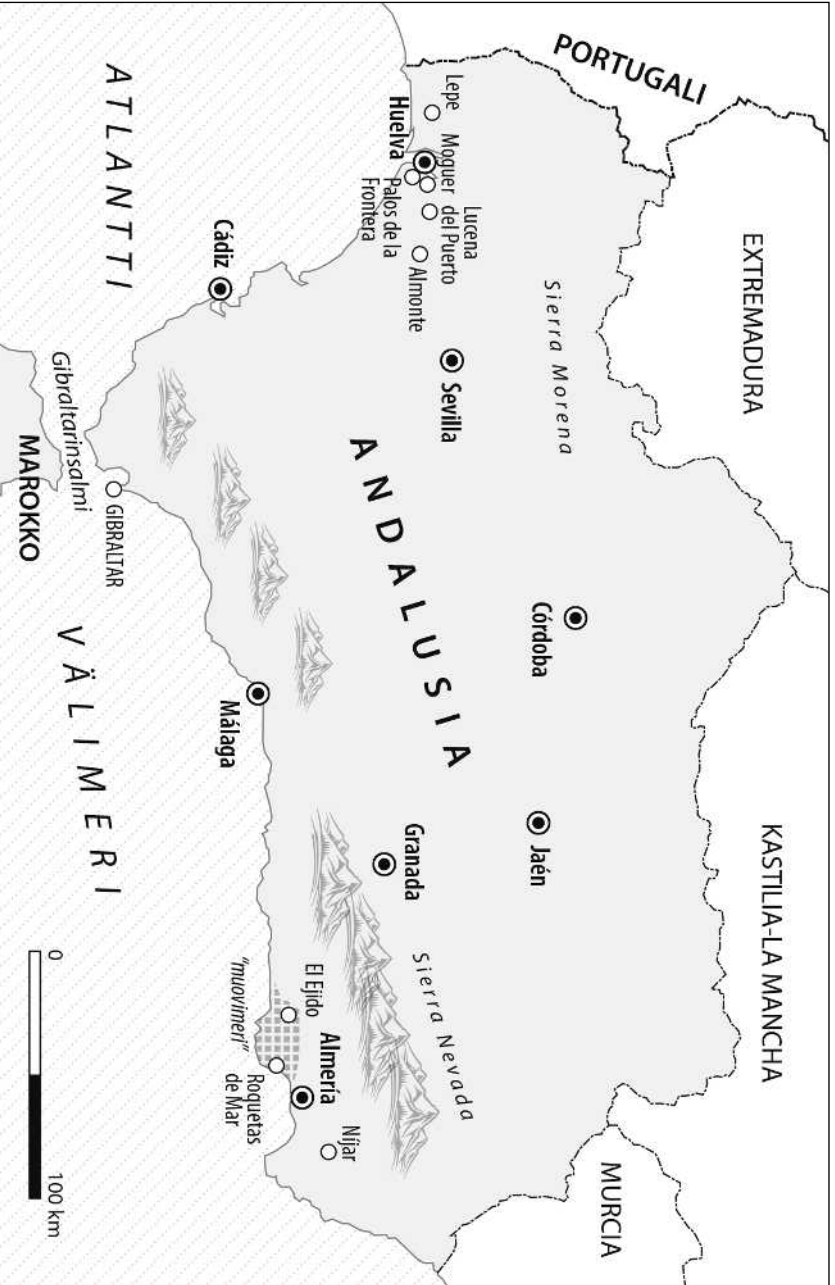
kon seksikaupan uhrin ja haavoittuneet. Useat kohtaamani entiset ihmiskaupan uhrin päätyivät maatalouden töihin. Lievimmillään he kertoivat loputtomista päivistä kasvihuoneiden kuumuudessa, missä ylityötunneista ei saanut korvausta. Pahimmassa tapauksessa esimies oli raiskannut työntekijänsä, nigerialaisnaisen. Halusin tarttua aiheeseen siinä tapahtuvien ihmisoikeusrikkomusten vuoksi mutta myös siksi, että siirtolaisten hyväksikäyttö liittyy suomalaistenkin päivittäiseen elämään.

Matkustin Espanjan Huelvaan ensimmäisen kerran syyskuussa 2022. Sitä seurasi matkamme kirjan valokuvaaja Johanna Erjonsalon kanssa Marokkoon, Huelvaan ja Almeriaan keuhkokuumeen 2023. Vierailin Almeriassa viimeisen kerran vielä joulukuussa 2023. Matkoilta keräämämme tarinat ja kuvat näyttävät lukijalle toisenlaisen Espanjan kuin sen, minkä suomalaiset ovat tottuneet näkemään. Vaikka olin seurannut aiheesta käytyä keskustelua, siirtotyöläisten olosuhteiden näkeminen ja tarinoiden kuuleminen paikan päällä löi minut ällikällä. Olen tehnyt reportaaseja äärimmäisen köyhissä ja alkeellisissa oloissa sekä Aasiassa että Afrikassa, mutta Huelvan ja Almerián slummit ovat surkeimmat ihmisasumukset, mitä olen ikinä nähnyt.

Espanjan kasvintuotannon ihmisoikeusongelmat ovat myös Suomessa toimivien vähittäistavaraketjujen tiedossa, minkä vuoksi ne ovat tehostaneet valvontaa alueilla. Kauppaketjujen käyttämät vapaaehtoiset valvontajärjestelmät ovat kuitenkin puutteellisia. Pohjoismaisen yritysverkosto FIBS:n ja Reilu kauppa ry:n keuhkokuumeen 2023 toteuttaman selvityksen mukaan ihmisoikeuksien valvonta on suomalaisyrityksissä vielä alkutekijöissään, ja käytännön toimet ovat vähäisiä ja riittämättömiä.³

Maatalouden varjomaailma

Almerián ja Huelvan maatilat ovat yleensä pieniä perheyriityksiä, jotka viljelevät vain parin hehtaarin alaa.⁴ Yhdessä nämä viljely-

maat muodostavat kuitenkin valtavan tilkkutäkin, joka ruokkii koko Eurooppaa. Espanjassa on 70 000 hehtaaria kasvihuonealaa – toiseksi eniten koko maailmassa heti Kiinan jälkeen.⁵ Jos Espanjan kasvihuoneet levitettäisiin Suomen pääkaupunkiseudun päälle, se peittyisi lähes kokonaan. Lähes puolet tästä kasvihuonealasta on keskittynyt Almeriaan⁶, minkä vuoksi maakuntaa kutsutaankin Euroopan kasvimaaksi. Espanjassa alue on puolestaan saanut nimen *mar de plástico*, muovimeri. Ymmärrän nimen merkityksen, kun ajan ensimmäistä kertaa Almeriaan. Vuorten siimeksestä ei paljastu vihreää kasvimaata, vaan silmäkantamattomiin jatkuva muovimatto, joka kimmeltää Andalusiassa auringon alla kuin tyyni, harmaa meri.

Huelva on puolestaan nimetty Euroopan Kaliforniaksi, sillä se on Euroopan suurin ja koko maailman toiseksi suurin mansikoiden tuottaja heti Kalifornian jälkeen. Huelvassa tuotetaan lähes koko Espanjan sato ja neljäsosa koko Euroopan unionin viljellystä marjasadosta.⁷ Huelvan mansikkapellot levittäytyvät yli 6 700 hehtaarin alueelle maakunnan rannikolla. Kun mukaan lasketaan pensasmustikka, vadelma ja karhunvatukka, on marjojen viljelyala Huelvassa lähes 12 000 hehtaaria.⁸

Andalusiassa menestyksekkäs maatalous perustuu leutoon ilmastoon, ympärivuotiseen tuotantoon sekä luonnonvarojen ja erityisesti kouluttamattoman ulkomaalaisen työvoiman käyttöön. Almeriassa maatalous työllistää lähes neljäsosan ja Huelvassakin yli viidesosan väestöstä.⁹ Se on verrattain paljon, sillä koko Espanjan alueella maatalous työllistää alle viisi prosenttia väestöstä.¹⁰ Pelkästään Huelvan marjasesonkiin tarvitaan joka vuosi yli 100 000 käsiparia. Puolet heistä on espanjalaisia, loput ovat siirtolaisia. Lukuun sisältyy Marokosta vuosittain tuodut 15 000–20 000 nais-työntekijää.¹¹ Luku ei sisällä harmaan talouden työntekijöitä, joita on tuhansia. Selvää on se, ettei Espanjan maatalous pyörisi ilman ulkomaisia työntekijöitä.

Valtaosa maatalouden työntekijöistä on siirtolaisia, sillä ma-

talapalkkainen kausityö ei houkuta espanjalaisia. Siirtotyöläiset tulevat usein köyhistä maista eivätkä uskalla vaatia kunnollisia työoloja ja palkkaa. Etenkin paperittomat ovat erittäin haavoittuvassa asemassa, ja monet työnantajat käyttävät tätä häikäilemättä hyväkseen. Haastatteleman aktivisti Anass El Akhal kutsuu toimintaa maatalousmafiaksi. Termi ei ole tuulesta temmattu, niin järjestelmällistä maatalouteen liittyvä rikollisuus on.

Maataloustuotannon yhteyteen on muodostunut omalakinen varjomaailma, jossa työsopimukset uupuvat tai niistä pitää maksaa tuhansia euroja, puolet siirtotyöläisten palkasta katoaa välikäsien taskuun ja työläisiä kohdellaan kuin orjia. Hyväksikäyttöön syyllistyvät niin suurten kuin pienten maatalousyritysten omistajat ja esihenkilöt sekä siirtolaisten maanmiehet ja -naiset, jotka toimivat maksullisina työnvälittäjinä.

Siirtotyöläiset voivat usein vain haaveilla työehtosopimuksen mukaisesta palkasta. Usein he eivät edes tiedä, mikä on työehtosopimus tai paljonko heille pitäisi lain mukaan maksaa. Sen sijaan he tietävät, että jos aamulla ennen kahdeksaa menee kadun varteen, saattaa hyvällä tuurilla tulla poimituksi maanviljelijän kyytiin ja saada töitä päiväksi 3–5 euron tuntipalkalla.

Sen lisäksi että työnantajat solvaavat siirtotyöläisiä rasistisin sanankääntein, rasismi näyttäytyy myös viranomaisten haluttomuutena auttaa siirtolaisia sekä tuhansien siirtotyöläisten totaalisena näkymättömyytenä kuntien infrastruktuuria suunniteltaessa, minkä vuoksi siirtotyöläiset päätyvät asumaan slummeihin. Slummeista on tullut poliittinen pelinappula. Ennen vaaleja paikalliset poliitikot valehtelevat rakentavansa slummien asukkailla asuntoja, mutta vaalien jälkeen lupauksia ei muista enää kukaan. Huelvan kunnat ovat saaneet miljoonia euroja julkista rahaa asuntoloiden rakentamiseen. Yhtäkään näillä rahoilla rakennettua asuntolaa ei ole toistaiseksi avattu.

Siirtotyöläisten koti on slummi

Asuntojen puuttuessa tuhannet siirtotyöläiset päätyvät slummeihin sekä Almeriassa että Huelvassa. Eri arvioiden mukaan Almeriassa asuu 8 000–10 000 siirtotyöläistä hälyttävissä olosuhteissa slummeissa, varastorakennuksissa ja vallatuissa taloissa.¹² Se on jopa 8,6 prosenttia koko Almerían maatalouden työntekijöistä. Luku tarkoittaa, että koko vuoden vihannestuotannosta yksi kuukausi on kaltoinkohdeltujen siirtotyöläisten harteilla.

Slummit on rakennettu pääasiassa maatalousjätteestä eli muovista ja kuormalavoista. Niissä ei ole sähköjä, vettä tai mitään muutakaan infrastruktuuria. Osa asukkaista asuu slummeissa muutaman viikon tai kuukauden, osa toistakymmentä vuotta. Slummeissa on prostituutiota ja ihmiskauppaa. Seksikauppa keskittyy tiettyihin hökkeleihin, joissa parittajat vahtivat naisia.

Slummien koko vaihtelee muutaman henkilön yhteisöistä satojen ja jopa tuhannen asukkaan suurslummeihin, joissa on baareja, kauppoja ja bordelleja.

63 prosenttia Almerían slummien asukkaista on paperittomia. Lopuilla on oleskelulupa ja todennäköisesti myös työpaikka, mutta he eivät onnistu hankkimaan itselleen kunnollista asuntoa.¹³ Paperittomat maahanmuuttajat haluavat kipeästi laillistaa tilanteensa. He työskentelevät kahdesta kuuteen kuukautta vuodessa Almerían tai Huelvan kasvissesongeissa. Valtaosa heistä liikkuu ympäri Espanjaa eri sesonkien perässä ja työllistää itsensä näin lähes ympärivuotisesti.

Slummeissa asuvat siirtotyöläiset kärsivät fyysisistä ja psyykkisistä terveysongelmista sekä päihderiippuvuuksista. Slummeissa vieraillessani kuulen hälyttävän usein asukkaiden itsemurhista ja niiden yrityksistä.

Siirtotyöntekijöiden oikeuksien puolustaminen on pitkään ollut järjestöjen vastuulle sysättyä tulipalojen sammuttamista, jolta viranomaiset ja poliitikot ummistavat silmänsä. Osa kaupungeista

ja kunnista on laittanut nollatoleranssin uusien hökkeleiden rakentamiselle, mutta ne eivät tarjoa korvaavaa asuinsuunnitelmaa. Työvoimalle on kuitenkin tarvetta, ja Huelvaan saapuu joka sesongin ajaksi tuhansia siirtotyöläisiä, jotka nukkuvat joko täyteen ahdetuissa hökkeleissä tai kadulla.

Maatalouden alistetut naiset

Espanjan maataloudessa työskentelee naisia pääasiassa Marokosta, Romaniasta, Saharan eteläpuoleisesta Afrikasta sekä Latinalaisesta Amerikasta. Yhteistä heille on köyhyys, matala koulutus – jopa lukutaidottomuus. Tämä tekee naisista erittäin haavoittuvia ja kykenemättömiä puolustamaan oikeuksiaan vieraassa kulttuurissa.

Vuonna 2023 Huelvan marjasesonkiin palkattiin 16 700 marokkolaisnaista. Heidän osuutensa koko sesongin työntekijöistä on yli viisitoista prosenttia. Marokkolaisten lisäksi vuosittain palkataan muutamia satoja naisia myös muista maista, kuten vuonna 2023 Ecuadorista ja Hondurasista.¹⁴

Maiden välisellä sopimuksella palkatut marokkolaisnaiset saavat työskennellä vain yhdelle työnantajalle. Sesongin loputtua heidän on palattava välittömästi Marokkoon, jossa he jäävät odottamaan kutsua seuraavan vuoden sesonkiin. Kiertomuuttomallin tarkoitus on auttaa naisia, mutta samalla se ylläpitää järjestelmää, jossa maanviljelijät ja esihenkilöt käyttävät hyväkseen naisten haavoittuvaa asemaa.

Kielitaidottomien marokkolaisnaisten tueksi palkatut esihenkilöt vaativat työntekijöiltä lahjuksia ja uhkailevat heitä potkuilla. Naisia ahdistellaan seksuaalisesti ja heitä painostetaan seksiin, jotta työsopimus jatkuu. Naisia raiskataan. Päivänvaloon tulleita tapauksia on runsaasti, mutta ne ovat vain jäävuoren huippu, sillä työnantajastaan riippuvaisilla uhreilla on suuri kynnyksensä tehdä rikosilmoitus työnantajastaan.

Muutama sana nimistä. Kutsun Lucena del Puerton kuntaa paikallisen tavan mukaan Lucenaksi ja Palos de la Fronteran kuntaa Palosiksi.

Suurin osa haastatelluista henkilöistä esiintyy omalla nimellään. Mainitsen almerialaisen siirtotyöläisen Saidou Konkisren entisen työnantajan ja yrityksen nimet, sillä mies on tuomittu rikoksista ja nimet on julkaistu mediassa. Käytän haastattelemastani kasvihuoneyrittäjä Antoniosta vain etunimeä, enkä mainitse hänen yrityksensä nimeä.

Olen vaihtanut marokkolaisen Rachan ja nigerialaisen Mercyn nimet suojellakseni heidän yksityisyyttään. Olen myös vaihtanut Huelvan maanviljelijöiden ja esihenkilöiden nimet suojellakseni haastattelemiani naisia.

OSA 1

MAATALOUS JA SIIRTOLAISET

*Pääoma tulee Euroopasta,
rakenteet Espanjasta,
ja työvoima Afrikasta.
Sillä tavalla toimii Almerían teollistunut maatalous.*

MUSTAPHA AIT KORCHI

Tuhannet siirtotyöläiset työskentelevät Almerían ja Huelvan maataloudessa vailla työ sopimusta tai mitään oikeuksia. Viranomaiset eivät saa 30 vuotta jatkuneesta tilanteesta niskaotetta.

SAIDOU ELI KUIN ORJA

Burkinafasolainen Saidou työskenteli seitsemänä päivänä viikossa neljän euron tuntipalkalla. Hän joutui myrkyttämään kasveja ilman suojarusteita ja nukkumaan kylmässä vajassa, jossa ei ollut ikkunoita tai juoksevaa vettä.

– Franciscon sydän oli hyvin paha. Hän riiteli ihmisten kanssa ja oli aina vihainen, burkinafasolainen siirtotyöläinen Saidou Konkisre sanoo yksinkertaisella espanjallaan.

Hän huokaa ja laskee päänsä suuriin käsiinsä. Saidou kuvailee pomaan, almeríalaista kasvihuoneyrittäjää, vaaralliseksi mieheksi, joka tappeli paljon.

– Hän ei käynyt minuun käsiksi, mutta näin hänen lyövän muita työntekijöitä nyrkillä ja vievän heidät ulos. Sen jälkeen he eivät enää palanneet töihin.

Ammattiliittojen mukaan työvoiman hyväksikäyttöä tapahtuu maataloussektorilla paljon, mutta siitä raportoidaan vain vähän. Neljäsosa Etelä-Espanjan maatalouden työntekijöistä työskentelee Saidoun tapaan kasvihuoneissa.¹⁵ Maataloudessa työskentelevät siirtolaiset ovat eri asemassa keskenään. Parhaiten asiat ovat niillä, joilla on oleskelulupa ja jotka työskentelevät samoin ehdoin kuin kantaespanjalaisetkin. Sen jälkeen tulevat siirtolaiset, joilla on oleskelulupa mutta jotka työskentelevät joko heikommin ehdoin tai ilman työsopimusta. Heikoimmassa asemassa ovat paperittomat siirtolaiset, joilla ei ole työsopimusta tai minkäänlaisia oikeuksia. Saidou kuului näistä kolmesta ryhmästä viimeiseen.

Istumme Saidoun kanssa baarissa El Ejidon laitamalla, sillä hänen asunnossaan ei ole tilaa tehdä haastattelua. Saidou asuu yhdessä kolmen burkinafasolaisen siirtotyöläisen kanssa. Lisäksi yksi siirtotyöläinen majoittuu parhaillaan nelikon olohuoneessa, koska on löytänyt alueelta töitä viikoksi. Espanjassa kun ollaan, baarin terassilla istuu pari pientä, mutta äänekkästä seuruetta olutta ja tapaksia nauttien. Ämyreistä jyskää reggaeton-musiikki. Pyydän tarjoilijaa sammuttamaan musiikin hetkeksi ja napsautan nauhurini päälle, jotta Saidou voi kertoa minulle tarinansa.

Partaterin varustetun aidan yli Espanjaan

Lähes kaikki tapaamani maataloudessa työskentelevät afrikkalaismiehet ovat tulleet Eurooppaan siirtolaisveneeseen kyydissä. Jotkut ovat matkanneet keskisen Välimeren reitiksi kutsuttua siirtolaisreittiä Libyasta Italiaan, mistä he ovat jatkaneet matkaansa Espanjaan. Osa on kulkenut läntisen Välimeren reittiä Marokosta Andalusian rannikolle. Osa on kulkenut läntisen Afrikan reitiksi kutsuttua merireittiä Atlantilla ja tehnyt vähintään neljä päivää kestävästä merimatkan Kanariansaarille.

Toinen tapa tulla Eurooppaan on ylittää Marokon ja Espanjan välinen raja-aita. Marokon rannikolla sijaitsevat, espanjalaiset Melillan ja Ceutan itsehallintokaupungit erottaa Marokosta raja-aita, *la valla*, jonka yli pääsemisestä tuhannet Afrikan eri maista saapuneet siirtolaiset haaveilevat.

Saidou tuli Algerian kautta Marokkoon tarkoituksenaan päästä Espanjaan kuuluvaan Melillaan. Hän oleskeli Melillan ulkopuolella sijaitsevassa Gurugun vuoristossa, jossa Malista, Guineasta, Kamerunista, Norsunluurannikolta ja monesta muusta Afrikan maasta kotoisin oleva suuri joukko siirtolaisia leiriytyi ja odotti sopivaa hetkeä raja-aidan ylittämiseen.

Kaksitoista kilometriä pitkän ja kuusi metriä korkean Melillan raja-aidan on sanottu olevan Euroopan unionin vahvin ulko-

raja. Aita ympäröi koko kaupungin ja ulottuu aina mereen asti. Sen rakentaminen aloitettiin vuonna 1998, jonka jälkeen sitä on vahvistettu ja korotettu useaan otteeseen, aina kun siirtolaiskriisit ovat keskittyneet Marokon ja Melillan välille. Yli 30 miljoonaa euroa maksaneessa raja-aidassa on voimakkaat valot, kamerat, lämpökamerat sekä liikkeen- ja äänentunnistimet. Se on kymmenen astetta kallellaan Marokon suuntaan, minkä tarkoituksena on hankaloittaa Eurooppaan pääsyä.¹⁶

Nykyään aita on kuusi metriä korkea ja kaksinkertainen. Saidou kertoo, kuinka aitoja on oikeastaan kolme. Korkeampien aitojen välissä on yksi kolmemetrinen aita kulkua hidastamassa. Näin Espanjan rajaviranomaisilla on enemmän aikaa saapua paikalle hälytyksen tultua.

Siirtolaiset ylittävät aidan ryntäämällä joukolla sen yli. Näin mahdollisimman monella on mahdollisuus päästä Espanjan kamaralle ennen kuin viranomaiset saavat heidät kiinni. Saidou ylitti raja-aidan vuonna 2013. Vuosi on jäänyt tilastoihin viidestä massiivisesta yrityksestä, jolloin aidan yli yritti yhteensä noin 1 000 henkilöä. Heistä alle kolmasosa onnistui, yksi menetti henkensä pudotessaan kuusimetriseltä aidalta.¹⁷ Melillan rajakriisi oli alkanut jo edellisenä vuonna, kun Eurooppaan aidan yli pyrkivien siirtolaisten määrä oli kasvanut huomattavasti.

Ylittäminen on hyvin riskialtista ja päättyy usein tragediaan. Raja-aita oli Saidoun ylityksen aikana kuorrutettu niin sanotulla natolangalla. Se on kuin piikkilankaa, mutta piikkien sijaan siinä on partakoneenteriiä muistuttavia teriä. Natolanka poistettiin vuonna 2020, kun useat ihmisoikeusjärjestöt esittivät todisteita sen aiheuttamista vakavista vammoista.¹⁸

– Kun ylitin aidan, minulle ei käynyt kuinkaan. Mutta näin muita, joille aita oli leikannut syviä haavoja jalkoihin ja käsiin.

Ihmisoikeusjärjestöjen raporteista näen kuvia natolangan tuhoista. Erään miehen käsivarsi näyttää siltä, kuin se olisi yritetty halkaista kirveellä.¹⁹ Tätä kirjoittaessani vastaavaa natolangaa

asennetaan Suomen ja Venäjän rajalle maahantuloa estämään. Haavoittamaan rakennetun raja-aidan lisäksi siirtolaisten vaarana ovat sekä Marokon että Espanjan viranomaiset, jotka ovat tunnettuja väkivaltaisista tavoistaan pitää siirtolaiset Afrikan puolella. Vuonna 2014 Espanjan rajaviranomaiset ampuivat Marokosta uimalla Ceutaan yrittäneitä siirtolaisia kumiluodeilla, minkä seurauksena 14 ihmistä hukkui.²⁰ Toistaiseksi pahin onnettomuus tapahtui Melillassa juhannusaattona 2022, kun noin 1 500 siirtolaista yritti aidan yli. Se johti Marokon viranomaisten väkivaltaisuuksiin ja siirtolaisten joukkotallaantumiseen, jolloin 23 heistä menetti henkensä.²¹

Saidou ylitti aidan noin 200 siirtolaisen joukossa, joista vain murto-osa pääsi Espanjan puolelle.²² Ylitys tapahtui nopeasti.

– Marokon viranomaiset löivät meitä, joten minun oli juostava. Aitojen välissä on Espanjan rajavartijat, joten minun täytyi taas kiiirehtiä. Espanjan puolellakaan en jäänyt viivyttämään lähelle aitaa, sillä sieltäkin minut olisi voitu vielä palauttaa.

Liikenneympyrän harmaat työmarkkinat

Espanjassa Saidou päätyi ensin maan pohjoisosiin. Vuonna 2016 ystävä houkutteli hänet Almeriaan, missä oli runsaasti maatalouden töitä, myös Saidoun kaltaisille siirtolaisille, joilla ei ollut oleskelulupaa eikä työskentelyoikeutta.

Saidou saapui El Ejidoon, ja jo seuraavana aamuna ennen kahdeksaa hän seisoj Roquetas de Marin liikenneympyrässä kymmenien muiden siirtolaisten joukossa ja odotti paikalle saapuvia maanviljelijöitä. Muovimeren porttina toimiva liikenneympyrä on tunnettu harmaan talouden työmarkkinapaikka, mistä maanviljelijät poimivat aamuisin kyytiin sinä päivänä tarvitsemansa työntekijät.

Ensimmäistä työtarjousta Saidoun ei tarvinnut odottaa kauan. Hänen kohdalleen pysähtyi auto, ja lyhyen neuvottelun jälkeen

Vesimelonit kypsyvät kasvihuoneessa
El Ejidossa, Almeriassa.

Franciscoksi esittäytynyt mies kehotti häntä nousemaan kyytiin. Autokyydissä kohti kasvihuoneita Saidou koki itsensä onnekkaaksi. Hän oli saapunut Almeriaan vasta edellisenä iltana ja löytänyt töitä heti aamulla. Se ei todellisuudessa ole harvinaista Almeriassa, missä kasvihuoneissa on valtava määrä töitä, joita kukaan ei halua tehdä.

Joma Invernaderos eli Joman kasvihuoneet on Roquetas de Marissa sijaitseva perheyritys ja toiminnassa vielä tänäkin päivänä. Sanotaan, että siirtotyöläisiä sortavat vain pienviljelijät, joilla on vaikeuksia selviytyä haastavien olosuhteiden ja markkinoiden paineessa. Saidoun palkannut Joma ei kuitenkaan ole mikään pieni yritys. Saidoun mukaan sillä oli neljä kasvihuonetta, ja myöhemmin se osti vielä kaksi lisää. Ne sijaitsevat Roquetas de Marin kunnassa ja El Ejidon kuntaan kuuluvassa Las Noriasin kylässä.

Myös työntekijöitä oli paljon, parhaillaan kymmenen, ja he tekivät tauotta töitä seitsemänä päivänä viikossa. Yritys oli tavallista suurempi, sillä tyyppillinen almerialainen kasvihuoneyritys työllistää pari henkilöä ja on kooltaan hieman yli kaksi hehtaaria.

Oli yritys sitten pieni tai suuri, se ei oikeuta kaltoinkohtelemaan työntekijöitä ja jättämään palkkoja maksamatta. Mikäli vaikeuksia on, tulee toimintaa supistaa tai ajaa se alas. Sen sijaan Joman kasvihuoneet laajensi toimintaansa Saidoun työskennellessä siellä.

Joman kasvihuoneiden kymmenestä työntekijästä yhdeksän oli marokkolaisia. Vain yhdellä heistä oli työsopimus. Saidou kertoo Franciscon luvanneen hänelle työsopimuksen, kun hän olisi työskennellyt maatilalla kolme vuotta. Työsopimuksen avulla Saidou saisi myös oleskeluluvan. Saidou, kuten kaikki muutkin Joman paperittomat työntekijät, oli äärimmäisen haavoittuvassa asemassa ja riippuvainen työnantajastaan. Joman paperittomat työntekijät lähettivät valtaosan palkastaan kotimaahan jääneille perheilleen, jotka olivat riippuvaisia heidän taloudellisesta tuestaan.

Almerían maataloudessa työskentelevien työehtosopimuksen mukainen palkka oli tuolloin yli seitsemän euroa²³, mutta eri

lähteiden ja haastattelemieni siirtolaisten mukaan monet maanviljelijät maksavat vain kolmesta viiteen euroa tunnilta. Francisco maksoi työntekijöilleen neljän euron tuntipalkkaa. Kansalaisjärjestö *Andalucía Acogen* raporttiin haastatelluista, Níjarin slummeissa asuvista siirtotyöläisistä 88 prosentille maksettiin liian pientä palkkaa. 14 prosentille oli maksettu päiväpalkkana alle 20 euroa. Kolmasosa haastatelluista jäi toisinaan ilman palkkaa.²⁴ Palkat on helppo jättää maksamatta paperittomille siirtolaisille, jotka pelkäävät Espanjan virkavaltaa.

Joman kasvihuoneissa viljeltiin pääasiassa kurkkua. Välillä kurkun sijaan istutettiin paprikaa ja laajentumisen jälkeen myös kesäkurpitsaa. Kuuden kasvihuoneen sadon kasvattamisessa ja korjuussa riitti työtä tauotta. Siirtotyöläisten tuli olla valmiudessa ympäri vuorokauden, eivätkä he koskaan tienneet tulevan työpäivän pituutta. Ne kestivät usein 10 ja välillä jopa 12 tuntia. Työehtosopimuksen mukaan Almerían maataloustyöntekijöiden työviikko on 40-tuntinen.²⁵ Jomalla se ylittyi kirkkaasti.

– Aina oli jotain työtä, eikä meillä ollut vapaapäiviä. Kun olimme korjanneet sadon yhdestä kasvihuoneesta, siirryimme toiseen. Myöhemmin olen ollut muissa kasvihuoneissa töissä, eikä niissä ole ollut yhtä raskasta. Mutta paperittomana minulla ei ollut vaihtoehtoja.

El Parador de las Hortichuelasin alueella sijaitsevista kahdessa kasvihuoneesta ei ollut vessaa tai taukutiloja ruokailuun. Siirtotyöläiset söivät kasvihuoneesta ja tekivät tarpeensa ympäröivään maastoon. Yrittäjäperhe asui vieressä, mutta työntekijöillä ei ollut asiaa heidän tiloihinsa.

Las Norias sijaitsi kaukana omistajaperheen kodista, joten siellä sijaitsevista kasvihuoneista oli yksi vessa. Lisäksi siellä oli pöytä ruokailuun. Ruokapöydässä ei kuitenkaan ollut tilaa työntekijöille.

– Pomot perheineen söivät pöydässä, me emme. Söimme eväämme kasvihuoneesta tai ulkona, Saidou kertoo.

Saidou asui epäinhimillisissä oloissa keskellä almeríalaista kasvihuone-erämaata, josta palvelut olivat kaukana. Siirtolaiset ovat Espanjan maatalouden kivijalka. Silti he joutuvat työskentelemään ilman työ sopimusta ja asumaan varastoissa ja hökkelikylissä.

Almerían kasvihuoneentyöntekijöiden työehtosopimuksen mukaisesti työviikko on lyhyempi erityisen raskaissa ruumiillisissa töissä tai muuten vaikeissa oloissa. Poikkeavissa lämpötila- tai kosteusolosuhteissa työviikko ei saa ylittää 38:aa tuntia. Poikkeuksellinen ajanjakso kestää kesäkuusta elokuun loppuun.²⁶ Silloin kasvihuoneissa on tuskallisen kuuma.

– *Mucho, mucho calor*, Saidou sanoo.

Alueen maanviljelijät, siirtotyöläiset ja kantaespanjalaiset maatalouden työntekijät kertovat minulle 45:n ja jopa 50:n celsiusasteen lukemista kasvihuoneissa. Silloin töitä ei tehdä. Joman kasvihuoneilla oli toisin. Työt eivät keskeytyneet kesän kuumimpina kuukausina. Saidoulla ja hänen työtovereillaan ei ollut vapaapäiviä eikä lomia. He eivät voineet olla poissa töistä sairainakaan, sillä silloin heitä uhattiin potkuilla.

Saidoun ja hänen yhdeksän työtoverinsa tilanne ei ole yksittäistapaus. Andalucía Acogen raporttiin haastatellut Níjarin slummien siirtotyöläiset kertovat työskentelevänsä paljon ja raskaasti. He eivät voi hidastaa tahtia tai mennä sairastuessaan lääkäriin, sillä silloin he voivat menettää työpaikkansa. Tilanne on pahin niiden henkilöiden kohdalla, joilla ei ole työsopimusta. Viidesosalla ei ollut taukoja työpäivän aikana. Lähes kaikki haastatellut sanoivat, ettei heillä ollut lomia.²⁷

Koti työkaluvajassa

Aluksi Saidou asui maatilalla. Pian Francisco kuitenkin ehdotti, että tämä muuttaisi kasvihuoneille ja vartioisi niitä, maatalouden työkalut kun päätyvät usein vorojen käsiin. Samalla työkaluvaja toimisi Saidoun asuntona, sillä muutakaan majoitetta kasvihuoneilla ei ollut. Saidou saisi vartioimisesta palkaksi kymmenen euroa yöltä.

Vajassa ei ollut minkäänlaista elämiseen tarvittavaa varustusta, eikä sitä Saidoulle myöskään tarjottu. Hän sai työnantajaltaan ainoastaan autokyydin huoltoasemalle, mistä hän osti kaasupullon uuteen kotiinsa.

Puisessa vajassa ei ollut ikkunoita, ja sen katto vuoti sateella. Talvella siellä oli hirvittävän kylmä. Saidou hankki itselleen pienen kaasukeittimen ja kaasupullon ruoanlaittoa varten ja löysi roskiksesta itselleen patjan. Hän peseytyi ulkona kastelualtaasta ottamallaan kylmällä vedellä. Saidou arvaa seuraavan kysymykseni, ennen kuin ehdin esittää sen.

– Ei, ei siellä ollut vessaakaan, hän sanoo.

Saidou laskeskelee asuneensa vajassa vuoden ja kolme kuukautta.

Muiden työtehtävien lisäksi Saidou sai vastuulleen tuholaiosten myrkyttämisen. Työhön tarvitaan koulutus ja sertifikaatit, eikä

Saidoulla ollut niitä. Pomo Francisco sekoitti myrkyt reppumaiseen säiliöön, jonka Saidou laitto selkäänsä ja levitti ne ruiskuttamalla. Myrkyttäjällä täytyy työsuojelumääräysten mukaisesti olla yllään suojarusteet eli lasit, hanskat, koko vartalon ja pään peittävä suojarahku sekä kumisaappaat. Sellaisia Francisco ei Saidoulle antanut, joten tämä suoritti tehtävän omissa vaatteissaan, paljain käsin ja ilman laseja. Saidou teki työn joko yksin tai toisen työntekijän avustamana. Myrkytys on tarkoitus tehdä silloin, kun kasvihuoneessa ei ole muita. Joman kasvihuoneissa oli kuitenkin usein samaan aikaan työntekijöitä, jotka vain siirtyivät toiseen osaan kasvihuonetta ruiskuttamisen ajaksi. Koska kasvihuoneita oli kuusi, Saidou kertoo joutuneensa myrkyttämään lähes päivittäin. Myrkytystöissä vierähti vähintään aamupäivä ja toisinaan koko päivä. Saidou kertoo aineiden kirvelleen paljon ja oireiden kestäneen aina yhden tai kaksi päivää.

– Se tuntui pahalta, tunsin pistelyn ihollani ja silmissäni. Mutta minkä sille voi, ei ollut muutakaan tapaa.

Kerran Saidoun silmiä kirveli niin paljon, että hän joutui lääkäriin.

– Lääkäri sanoi kuitenkin *no pasa nada*, ei se haittaa, joten palasin töihin, Saidou sanoo.

Andalucía Acogen raporttiin haastatelluista siirtotyöläisistä yli puolet oli käyttänyt koneita tai kasvimyrkkyjä, mutta vain hieman yli neljä prosenttia oli saanut ohjausta niiden käyttöön.²⁸ Myrkyttämisen lisäksi Saidou ja hänen työtoverinsa joutuivat tekemään myös muita vaarallisia työtehtäviä, kuten kiipeämään kasvihuoneen katolle korjaustöihin ilman turvavarusteita. Samanlaista näkyä olen todistanut usean kerran kulkiessani Almerían muovi-meren keskellä. Ilman suojarustusta tehdyt kattotyöt johtivat vuonna 2014 kuolemantapaukseen Níjarissa, kun muovipeitettä poistanut vuokratyöntekijä putosi katolta ja kuoli. Työntekijä oli työskennellyt pimeästi, joten tapaturman jälkeen työnantaja väärensi vainajalle työsopimuksen ja liitti tämän sosiaaliturvaan.

Maatilat sijaitsevat lukittujen porttien takana, minkä vuoksi tarkastajien on usein mahdotonta päästä tiloille. Maanviljelijät kehottavat siirtotyöläisiä juoksemaan karkuun tarkastajan nähdessään.

